

Ayakta Su İçme İle İlgili Hadisler Bağlamında Hadis Tasnif Ve Yorumunda Yanlış Algılar ve Bunun Müslümanlar Üzerindeki Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme

Osman ORUÇHAN¹

Özet

Bu makalede, ayakta su içmekle ilgili hadisler özelinde, yanlış algılarla oluşturulan hadislerin, hadis koleksiyonlarında nasıl tasnif edildiği ve bunun tarih boyunca Müslümanlar üzerindeki etkisi tartışılmıştır. Makalede, ayakta su içmekle ilgili hadislerin hadis koleksiyonlarında işleme biçimi incelenmiş, sonra da Hz. Peygamber'e ait olup olmadıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Sonraki dönemlerde hadis şârihlerinin ilgili hadisleri nasıl yorumladıkları, hadis şerh kitaplarından bazı örneklerle incelenmiştir. Son olarak, günümüz İslam dünyasında ilgili hadislerin nasıl anlaşılıp yorumlandığı, bilimsel verilerin ilgili hadis yorumunda nasıl kullanıldığı incelenmiş ve genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ayakta Su İçmek, Hadis, Yorum, Bilimsel Veri

A Consideration on Misdetections About Hadith Classification and Interpretation in the Context of Hadiths Which Related to Drinking Water While Standing and Effects of These Misdetections on Muslims

Abstract

In this article, the hadiths which composed by using misdetections how classified in hadith collections on hadith related to drinking water while standing and effects of these misdetections on Muslims during the history was discussed. In the article, manner of the classification of the hadiths related to drinking water while standing in hadith collections was analyzed. After that, an attempt was made to determine whether the hadith of the Prophet. Interpretors of hadith how to interpret these hadiths was investigated by exemplifying from books of interpreting hadiths. These hadiths how were understood and interpreted in today's World of Islam and the scientific datas how were used in hadith interpreting, was analyzed. Finally, an overall consideration was done.

Key Words: Drinking Water While Standing, Hadith, Hadith Interpreting, scientific data

GİRİŞ

Hz. Peygamber'in sözlerinin ve yaşam tarzının ifadesi kabul edilen hadislerin bulunduğu koleksiyonlar, tedvîn ve tasnif süreci bağlamında ağırlıklı olarak hicri

¹Yrd. Doç. Dr. Pamukkale Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, osmanoruchan@gmail.com

ikinci ve üçüncü asrın ürünüdürler. Her ne kadar daha önceki tarihlerde hadisleri derleyerek yazıya geçirenlerin bulunduğu bilinmekteyse de, resmi olarak hadis tedvininin, hâkim görüşe göre Emevî Halifesi Ömer b. Abdulazîz'in (ö. 101/720) emriyle başladığı kabul edilmektedir. Bu emrin akabinde hadisler, hızla, ancak üzerinde birleşmiş herhangi bir metodolojiye dayalı olmaksızın; âlimlerin ekseriyetince kabul görmüş bir hadis tashih sistemi tesis edilmeksizin, dar veya geniş kapsamlı, herhangi bir konu gözetilmeksizin, Hz. Peygamber'e ait sözlerle sahabe, tâbiîn kavilleri ve fetvaları karışık bir şekilde tedvîn edilmeye/derlenmeye çalışılmıştır. Bu derlemeler, Müslümanların hadislerdeki bilgileri hayatlarına yansıtması bağlamında kullanışlı olmadığından, bu hadisler takriben hicrî II. asrın ikinci yarısından itibaren *konuları* (ale'l-ebvâb) veya *ravileri* (ale'r-ricâl) dikkate alınarak sınıflandırılmaya ve kitaplaştırılmaya başlanmıştır. Tasnîf adı verilen bu faaliyetler, mezkûr tarihten itibaren birkaç asır devam etmiştir. Hadislerin temel hadis koleksiyonlarında tasnif edilene kadar geçen bu süreç içinde İslam dünyası; Hz. Osman'ın katli ile ivme kazanan ve fitne adıyla anılan pek çok fikhî, siyâsî, itikâdî tartışmaların ve sosyal olayların fitilinin ateşlendiği ve yoğun bir şekilde ayrışmalara kapı aralandığı bir dönem yaşamış, bunların ardından pek çok siyâsî-itikâdî, fikhî mezhepler oluşmuştur. Bunun yanında, söz konusu zaman dilimi içerisinde İslâm dünyası, fetihlerle birlikte oldukça geniş bir coğrafyayı kaplamıştır. Bu geniş coğrafyada yaşayan farklı din ve kültürlerle mensup insanlardan bir kısmı isteyerek, bir kısmı da çeşitli nedenlere dayalı olarak kerhen Müslüman olmuş, bir kısmı da kendi dinlerini yaşamaya devam etmişlerdir. Sonuçta Müslümanlar, bu farklı din ve kültürlerden çeşitli seviyelerde etkilenmişlerdir. Hadislerin tedvîn ve tasnîf edildiği süreç içerisinde bu din ve kültürlerin ürünü olan pek çok eserin tercüme edilerek Müslüman ilim adamlarının tartışmasına açıldığı da ilgilenenlerin malumudur. Müslüman kamuoyu söz konusu süreç içerisinde gerek bu yeni tanıştığı din ve kültürlerden gerekse tercümelerle aktarılmış olan devrin ilmî-felsefî-kültürel gelişmelerinden etkilenmiş olduklarını söylemeliyiz. Bu dönem, aynı zamanda çeşitli nedenlerle hadis uydurma faaliyetine girildiği bir süreci de kapsamaktadır. Hadis alanında yapılan çalışmalar, yabancı din ve kültürlerden alınan bazı unsurların Hz. Peygamber'e mâl edilerek hadis haline sokulduğunu ortaya koymuştur. Hadis müdevvin ve musanniflerinin, özellikle konularına göre hadis koleksiyonlarını oluşturma çabalarında, tedvîn ve tasnîf süreci ile eşzamanlı ilerleyen bu süreçten etkilendikleri konunun ilgililerince malumdur.

Temel hadis koleksiyonu musannifleri, eserlerini oluşturma faaliyetleri esnasında bazen kendi yaşadıkları dönemde oluşturulan yanlış algılarla hareket edebilmişlerdir. Her ne kadar onlar, tasnif faaliyetinde hadislerin sahihini sakiminden ayırmak için hassas davrandıklarını iddia etmiş olsalar da, bu hassasiyet,

hadis ravilerinin güvenilirliğine dikkat etmekten ileri gidememiş, bazen de yanlış algılarla hareket etmelerinden dolayı zayıf ravileri güvenilir; zayıf hadisleri sahih görebilmişlerdir. Diğer taraftan, klasik hadis usulünün sahih hadis kriterlerini yeterli bularak, bu usule göre tasnif edilen hadis kaynaklarında bulunan hadislerin güvenilirliğine kâni olan kadîm hadis şârihi âlimlerin ile günümüzde yaşayan bazı hadis yorumcularının, söz konusu hadis rivayetlerini, onların Hz. Peygamber'e aidiyeti kesinmiş gibi değerlendirerek yorumlamaya tabi tuttukları görülmektedir.

İşte biz bu tebliğimizde, bir kısım hadis âlimi tarafından yanlış algılarla hareket edilerek eserlerine alındığını düşündüğümüz, *ayakta su içmenin Hz. Peygamber tarafından yasaklandığı* iddiasını içeren hadis gurubu üzerinde, bu tezimizi örneklendirmeye çalışacağız. Bu hadis grubu, sonraki dönemlerde yaşayan muhtelif ilmî disiplin ve seviyelere mensup Müslümanlar tarafından, gerçekten Hz. Peygamber'e ait olduğu ön kabulüyle hareket edilerek değerlendirilmiş, özellikle içinde bulunduğumuz yüzyılda yaşayan bazı Müslümanlar tarafından onların birer mucize olduğu şeklinde yanlış yorumlamalara gidilmiştir. Sonuçta tamamen yanlış bir şekilde, Hz. Peygamber'in ayakta su içmenin tıbbî sakıncalarına işaret ettiği algısı oluşturulmuştur.

Temel hadis kaynaklarımızın önde gelen musannıflarından Buhârî ve Muslim'in, *es-Sahih* ismini verdikleri ve sadece sahih hadisleri derlemeyi amaçladıkları eserlerinde konuyu tamamen birbirine zıt bir şekilde işlemiş olmaları, tezimizin temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Tebliğimizde, ayakta su içmekle ilgili hadisleri kronolojik olarak ele alacak söz konusu yanlış algının kaynakları üzerinde durmaya çalışacağız. Öte yandan, yanlış algılarla temellendirilmiş olan ilgili hadislerin, geçmişten günümüze etkilerini gözler önüne sermek amacıyla, klasik hadis şerhlerindeki ilgili hadislerle ilgili yorumlar ile pek çok internet sitesinde yayınlanmakta olan ve bilimsel olduğu iddia edilen bilgileri ele alarak değerlendireceğiz.

1. Hadis Koleksiyonlarında Ayakta Su İçmeye Dair Rivayetlerin Tasnifi

Temel hadis koleksiyonlarının geneline dikkate alarak ayakta su içme ile ilgili rivayetlerin işlenişine baktığımızda, diğer pek çok konuda olduğu gibi bir yeknesaklık görmemekteyiz. Onların büyük bir bölümünde, sahabeden gelen, Hz. Peygamber'in ve sahabenin ayakta, deve sırtında veya oturarak su içtiklerine, bir diğer deyişle su içme konusunda herhangi bir pozisyon gözetmediklerine dair rivayetler ile Hz. Peygamber'in ayakta su içmeyi yasakladığına dair rivayetler aynı kaynaktan nakledilmektedir. Ancak tespit edebildiğimiz kadarıyla ilgili hadisler, Mâlik b. Enes'in *el-Muvatta'* isimli eseri ile Buhârî'nin *es-Sahih*'inde diğer hadis koleksiyonlarından tamamen farklı bir şekilde işlenmiş; yasaklamaya yönelik

hadislerin hiç birine yer verilmemiştir. Bu iki eserden birincisi, ikinci hicrî asırda yazılmış ve günümüze kadar ulaşmış önemli bir musannef hadis kaynağı, diğeri ise musannifi Buhârî'nin, sahih hadisleri toplama amacıyla yola çıkarak tasnif ettiği, pek çok hadis âlimi tarafından, hadis koleksiyonları içinde en sahih olarak nitelendirilen bir hadis koleksiyonudur. Dolayısıyla, her iki eserde konunun işleniş tarzı önem arz etmektedir. Eserine tıpkı Buhârî gibi *es-Sahîh* adını veren Muslim ise, konuyu işleme tarzına ve seçtiği hadislerle bakıldığında ayakta su içmenin hadislerdeki karşılığı konusunda Buhârî ile tamamen farklı düşündüğü anlaşılmaktadır. Bir başka deyişle hadis ilminin iki pîri; Buhârî ile Muslim, eserlerinde bu konuyla ilgili olarak birbirleriyle çelişen hadisler rivayet etmişlerdir.

Muslim, *es-Sahîh*'inde yukarıda da ifade ettiğimiz üzere Hz. Peygamber'in ayakta su içilmesine karşı olduğunu düşündüğünden olsa gerek, konuyla ilgili yasak içeren rivayetleri ön plana çıkarmıştır. Muslim'in bâb başlıklarını tanzim edenler *es-Sahîh*'in bu bölümüne; "*Ayakta Su İçmenin Kerahati*" başlığını uygun görmüşlerdir. Onun söz konusu başlık altında; Enes b. Mâlik, Ebû Hureyre ve Ebû Saîd el-Hudrî'ye isnâd edilen rivayetlere yer vermektedir. (Muslim. (t.y.). III/1600,1602.) Bunlardan Enes b. Malik'e isnâd edilen rivayetlere göre o, Hz. Peygamber'in ayakta su içmeyi yasakladığını ifade etmektedir. Aynı sahabeye isnâd edilen ikinci rivayette, hadisın tâbî râvîsi Katâde b. Diâme Enes b. Mâlik'e ayakta bir şey yemeyi sormuş, Enes de bunun daha şerli olduğunu söylemiştir. Rivayet mevkûftur. Ebû Saîd el-Hudrî'ye isnâd edilen rivayet de tıpkı Enes rivayeti gibi mevkûf bir rivayettir ve rivayette Hz. Peygamber'in ayakta su içmeyi yasakladığı ifade edilmektedir. (Muslim. (t.y.). III/1600.) Ebû Hureyre'ye isnâd edilen rivayet ise, merfû' bir rivayettir. Bu rivayette Hz. Peygamber'in; "*Hiçbiriniz kesinlikle ayakta (bir şey) içmesin! Kim unutarak içmişse, hemen istifrâ etsin.*" dediği nakledilmektedir. Muslim, bir sonraki bâbda İbn Abbâs'a isnâd edilen bir rivayetin beş versiyonuna yer vermektedir. Bunların ilkinde ve üçüncüsünde İbn Abbâs, Hz. Peygamber'in zenzem suyunu ayakta içtiğini ifade etmektedir. İkincisinde, ayakta ve tulumdan içtiği, dördüncüsünde, Hz. Peygamber'in su istediği İbn Abbâs'ın da ona su ikram ettiği nakledilmiş, sonuncusunda ise buna İbn Abbâs'ın suyu tulum ile getirdiği ifade edilmiştir. (Muslim. (t.y.). III/1601.) Muslim'in konuyu işleme tarzına bakıldığında, Hz. Peygamber'in ayakta su içmeyi tamamen yasakladığı, Zenzem suyunun ise bundan istisna tutulduğu algısıyla hareket ettiği düşünülebilir.

Buhârî ise konuyla ilgili hadisleri; "*Ayakta Su İçme*" ve "*Deve Üzerinde Su İçenin Durumu*" şeklinde oluşturduğu bâb başlıklarının altında nakletmektedir. "*Ayakta Su İçme*" şeklinde düzenlenen bâb başlığı altında üç hadise yer verilmiştir.

Buhârî'nin bu bâbda ilk naklettiği hadis Hz. Ali'ye isnâd edilmiştir. Aşağıda da nakledileceği üzere, bu rivayete göre Hz. Ali, konuyla ilgili mevcut yanlış bir algıyı yıkmak için bizzat ayakta su içmiş ve Hz. Peygamber'in ayakta ya da oturarak su içmeyi önemsemediğini zira her ikisini de yaptığını ifade etmiştir. Bir sonraki rivayet, bu rivayetin bir başka versiyonundan ibarettir ve olayın seyri hakkında biraz daha ayrıntı içermektedir. Son rivayet ise Muslim'in de naklettiği, İbn Abbâs'ın, Hz. Peygamber'in Zemzem Suyu'nu ayakta içtiğine dair rivayettir. Buhârî bu rivayeti Muslim gibi bir istisna olarak düşünmemiş; Hz. Peygamber'in zemzemi ayakta içmesini sıradan bir davranış olarak görmüştür. Bir başka ifadeyle ona göre Hz. Peygamber oturarak su içmeyi özel bir tavsiye olarak ortaya koymamıştır. Zira bir sonraki bâb başlığı da Hz. Peygamber'in deve sırtında iken bir şey içtiğine dair bir rivayet içermektedir. Bu bölümün bâb başlığını; "*Devesinin Sırtında Duran Kişinin (Su) İçiş*" şeklinde düzenlemiştir. Bu bâbda yer alan hadise göre hanım sahabeden Ümmül-Fadl bt. el-Hâris, deve sırtında bulunan Hz. Peygamber'e bir kap içinde süt ikram etmiş, o da devesinin sırtından inmeden sütü içmiştir. (Buhârî. (1990). V/2130.) Diğer hadis koleksiyonlarının musannifleri genel olarak her iki görüşü birden serdeden rivayetlerden seçtikleri hadislere eserlerinde yer vermişlerdir.

2.Hadis Koleksiyonlarındaki Ayakta Su İçmekle İlgili Rivayetlerin Metinleri

Aşağıda, ayakta su içmekle ilgili rivayetlerin hadis koleksiyonlarında yer alan metinleri iki gurup halinde ele alınacaktır.

2.1.Ayakta Su İçmenin Sıradan Bir Davranış Olduğunu İfade Eden Rivayetler

Sahabe bazında sınıflandıracak olursak Ali b. Ebi Tâlib, Abdurrahman b. Ebî Amr'nın Ninesi, Amr b. Şuayb'ın Dedesi, İbn Omer ve İbn Abbâs'tan gelen rivayetlere göre Hz. Peygamber, su içme pozisyonlarını dini bir uygulama olarak görmemiştir. Bu nedenle onlar Hz. Peygamber'e dayanan merfû' bir rivayet aktarmamışlardır. Zira onlara göre gerek Hz. Peygamber döneminde, gerekse sahabe döneminde bu konuda bir yasaklama olmadığı gibi, bir içeceği ayakta içmek ile oturarak içmek arasında bir fark gözetildiği de olmamıştır. Bu konuyla ilgili rivayet metinleri şöyledir:

2.1.1.Ali b. Ebî Talib'den gelen rivayetler

a)en-Nezzâl b. Sebra'dan gelen rivayet: Bu rivayet gurubuna göre Hz. Ali bir gün, Kûfe Mescidi'nde öğle namazını kıldıktan sonra mescidin avlusundaki bir mekânda halkın ihtiyaçlarıyla ilgilenir. İkinci namazı vakti gelince de su ister, getirilen sudan önce içer, sonra ağzına ve burnuna su verir, kollarını, başını ve ayaklarını mesh ederek abdest alır. Ardından artakalan suyu da özellikle ayağa kalkarak içer ve

şöyle der: “İnsanlar, birinin ayakta bir şey içmesini hoş görmüyorlar. Ben Rasûlullah’ın tıpkı benim bu yaptığım gibi yaptığını gördüm.” Bu rivayet, uzun ya da kısa şekliyle, çeşitli ifadelerle hadis kaynaklarında yerini almıştır.(Buhârî. (1990). V/2130; Bezzâr. (1405). III/32; İbn Huzeyme. (1970). I/11, 101; İbn Hıbbân. (1993). XII/144; Beyhakî. (1994). VII/282;)

b) Kûfeli Kinde’nin iki mevlâsı; Ebû Salih lakaplı Meysera ile Ebû Abdullah lakaplı Zâzân’dan gelen rivayet: Rivayete göre ayakta su içtiğini gördüklerinde taaccüple; “Ayakta mı içiyorsun?” sorarlar, o da; “Ayakta içtiğimi gördüğünüzde bilin ki Rasûlullah da ayakta içmiştir. Oturarak içtiğimi gördüğünüzde bilin ki Rasûlullah da oturarak içmiştir.” der.(İbn Ebî Şeybe. (1409). VIII/16; İbn Hanbel. (1999). II/242, 346, 354; Bezzâr. (1405). III/55.) Yani her iki durumda da Rasûlullah’ın yaptığına uymaktadır.

2.1.2.Amr b. Şuayb’ın, dedesi Abdullah b. Amr b. el-Âs’dan naklettiği rivayet

Bu rivayette Hz. Peygamber’e atfedilen farklı bazı davranışların her ikisini de yaptığına dair örnekler verilmektedir. Rivayetin çeşitli versiyonlarında birbirine göre eksik ya da fazla ifadeler bulunmakla birlikte; rivayette, Rasûlullah’ın bazen sağındakine bazen solundakine ikramda bulunduğu; çıplak ayakla da, nalinle de namazını kıldığı; *ayakta da oturarak da bir şey içtiği*; seferde bazen oruç tutup bazen tutmadığı ifade edilmiştir.(Abdurrazzak.(1403). II/568; İbn Hanbel. (1999). XI/200, 241 522; Tirmizî. (t.y.). IV/301; Taberânî. (1415). VIII/39.) Bunlardan Tirmizî’nin *es-Sunen*’indeki versiyonda sadece Rasûlullah’ın ayakta da oturarak da su içtiği bilgisine yer verilmiştir.

2.1.3.İbn Abbâs’tan gelen rivayet

Buhârî ve Muslim’in naklinde birleştiği bu mevkûf rivayette genel olarak; Hz. Peygamber’in Ka’be’nin yanında iken içmek amacıyla su istediği, İbn Abbâs’ında bir tulum içinde getirdiği suyu ayakta içtiği rivayet edilmiştir.(Rivayetin farklı versiyonları için bkz. İbn Ebî Şeybe. (1409). VIII/15; Buhârî. (1990). V/2130; Muslim. (t.y.). III/1602; Tirmizî. (t.y.). IV/301; Nesâî. (1991). II/409, 410; Neysâbüürî. (1990). IV/155; İbn Huzeyme. (1970). IV/306; İbn Hıbbân. (1993). XII/139, 140; Ebû Avâne. (1998).V/152 Beyhakî. (1994).VII/282.)

2.1.4.İbn Omer’den gelen rivayet

Rivayette Abdullah b. Ömer, ayakta bir şey içmeyi, yürürken bir şey yemeyi Rasûlullah zamanında sürdürdüklerini ifade etmektedir. (Dârimî. (1407). II/162; İbn Hanbel. (1999). VIII/208; Tayâlîsî. (t.y.) III/419; İbn Hıbbân. (1993). XII/141, 143; Beyhakî. (1994).VII/283) Bir başka ifadeyle ayakta bir şey içme

konusu, Rasûlullah'ın bir defaya mahsus yapmış olduğu, diğer zamanlarda kesinlikle kaçındığı bir davranış değildir.

2.1.5.Enes b. Mâlik'ten gelen rivayet

Bazı versiyonlarında şahidi, bazılarında da olayı Ümmü Süleym'den nakleden konumda olan Enes b. Mâlik'in aktardığı görülen bu rivayete göre Hz. Peygamber Ümmü Süleym'i evinde ziyaret ettiği sırada asılı duran bir kırbadan, ayakta su içmiştir. (İbn Ebî Şeybe. (1409). VIII/20; XII/284; Dârimî. (1407). II/152, 162; Taberânî. (1983). XXV/126.) Bundan sonra Ümmü Süleym kırbanın ağız kısmını keser.(İbn Hanbel. (1999). XIX/225.) Rivayetin bazı versiyonlarında bunu Rasulullah'tan sonra başkaları onun su içtiği yerden içmesin diye yaptığı açıklanır. (Tayâlisî. (t.y.).III/222.) Bu rivayetteki olay bazı kaynaklarda, kussastan/hikayeci vaizlerden biri olan Abdurrahman b. Ebî Amra tarafından, hikayenin kahramanı Ümmü Süleym yerine ninesi Kebşe bt. Sâbit konularak da anlatılmıştır. (İbn Mâce. (t.y.). II/1132; Tirmizî. (t.y.). IV/306; İbn Hıbbân. (1993). XII/138.)

2.1.6.Ümmü'l-Fadl bt. el-Hâris'ten gelen rivayet

Bu rivayete göre Hz. Peygamber arefe akşamında Arafât'ta vakfe halindeyken devesinin sırtında halka hitap ettiği bir sırada Ümmü'l-Fadl, ona bir bardak süt göndermiş o da sütü devesinin sırtında iken içmiştir. (Mâlik. (t.y.). III/549; İbn Hanbel. (1999). XXXIV/451; Buhârî. (1990). II/598, 701; V/2130; Muslim. (t.y.). II/791; Ebû Dâvûd. (t.y.). II/301; İbn Huzeyme. (1970). IV/259; İbn Hıbbân. (1993). VIII/371.)

2.1.7.Diğer rivayetler

Yukarıdaki rivayetlerin haricinde temel hadis kaynaklarının bir bölümünde, bazı ünlü sahabîlerin ayakta su içtiğine veya bunda bir sakınca görmediklerine dair bilgiler, bu davranışın Hz. Peygamber tarafından yasaklanmamış olduğuna delil olarak sunulduğu anlaşılmaktadır. Bu sahabîlerin isimlerini şöyle sıralayabiliriz: Hz. Aişe, Sa'd b. Ebî Vakkâs (Mâlik. (t.y.). II/926; İbn Ebî Şeybe. (1409). VIII/15; Beyhakî. (1994). VII/283), Abdullah b. Omer (Mâlik. (t.y.). II/925, 926; Ebû Yusuf. (t.y.) I/109; İbn Ebî Şeybe. (1409). VIII/15.), İbn Abbâs (İbn Ebî Şeybe. (1409). VIII/15.), Abdullah b. ez-Zubeyr (Mâlik. (t.y.). II/926.) Ebû Hureyre (İbn Ebî Şeybe. (1409). VIII/15.) Hz. Ali (Ebû Yusuf. (t.y.) I, 109, 229; İbn Ebî Şeybe. (1409). VIII/15.) Ebû Bekre (Beyhakî. (1994).VII/283.) Sâlim, İbrahim en-Nahâî, Zâzân, Tâvus, Saîd b. Cubeyr, el-Hasan el-Basrî (İbn Ebî Şeybe. (1409). VIII/15-17.)

2.2.Ayakta Su İçmenin Yasak Olduğunu İfade Eden Rivayetler

Hız. Peygamber'in ayakta bir şey içmeyi yasakladığı iddiasını içeren rivayetler; Enes b. Mâlik, el-Cârûd b. el-Muallâ, Ebû Hureyre ve Ebû Saîd el-Hudrî olmak üzere dört sahabîye dayandırılmaktadır. Bu rivayetlerin metinleri de şöyledir:

2.2.1.Enes b. Mâlik'ten gelen rivayet

Mevkûfen gelen rivayete göre Enes b. Mâlik, *Rasûlullah'in ayakta bir şey içmeyi yasakladığını* söylemiştir. (İbn Ebî Şeybe. (1409). VIII/18; Muslim. (t.y.). III/1600; İbn Mâce. (t.y.). II/1132; İbn Hibbân. (1993). XII/140, 142.) Bazı versiyonlarda bu bilginin ardından Hız. Peygamber'e sorulmuş olduğu izlenimi veren şu soru ve cevabı gelmektedir: Denildi ki: “*Ya (ayakta) yemek?*” “*O daha şerli!*” dedi. (Dârimî. (1407). II/162; Tirmizî. (t.y.). IV/300.) Bazı versiyonlarda sorunun, hadisin tâbîi ravisi Katâde tarafından Enes'e sorulduğu ve cevabın da ona ait olduğu açıklanmaktadır. (Tayâlîsi. (t.y.). III/507; Muslim. (t.y.). III/1600.) Enes b. Mâlik'e isnâd edilen bu rivayetlerin tamamı Katâde tarafından nakledilmiştir. Ancak Ebnes'ten gelen nakillerin tamamı bundan ibaret değildir. İbn Şihâb ez-Zuhrî tarafından nakledilen ve beş versiyonun tamamında, Hız. Peygamber'in ayakta su içtiği ifade edilmektedir. (Ebû Avâne. (1998). V/157; Ebû Ya'la. (1984). VI/260.)

2.2.2.Ebû Saîd el-Hudrî'den gelen rivayet

Rivayetin iki ayrı versiyonu bulunmaktadır. Enes b. Mâlik'ten gelen rivayetlerde olduğu gibi Katâde bu versiyonun da iki ana tarîkından birinin ravisi konumundadır. Bu versiyonda Hız. Peygamber'in, sadece ayakta bir şey içmeyi yasakladığı ifade edilmiştir. (İbn Ebî Şeybe. (1409). VIII/18; Beyhakî. (1994). VII/282.) İbn Lehîa'nın ravisi olduğu diğer versiyonunda ise Ebû Saîd el-Hudrî'nin şöyle dediği ifade edilmektedir; “*Rasûlullah bana ayakta bir şey içmeyi ve kibleye dönerek idrar yapmayı yasakladı.*” (İbn Mâce. (t.y.). I/116.)

2.2.3.el-Cârûd b. el-Muallâ'dan gelen rivayet

Muteber addedilen kaynaklardan sadece Tirmizî'nin *es-Sunen*'inde yer alan, yine önceki rivayette olduğu gibi Katâde'den nakledilen bu mevkûf rivayette, Hız. Peygamber'in ayakta bir şey içmeyi yasakladığı iddia edilmiştir. (Tirmizî. (t.y.). IV/300; Taberânî. (1983). II/267.)

2.2.4.Ebû Hureyre'den gelen rivayet

Versiyonları içinde konuyla ilgili tek merfû' hadis olan bu rivayet, Muslim'in *es-Sahîh*'inde de delil olarak kullanılmıştır. Ebû Gatafân el-Murrî'nin tâbîi ravisi olduğu Muslim rivayetinde Rasûlullah'ın şöyle buyurduğu nakledilir: “*Biriniz, sakın*

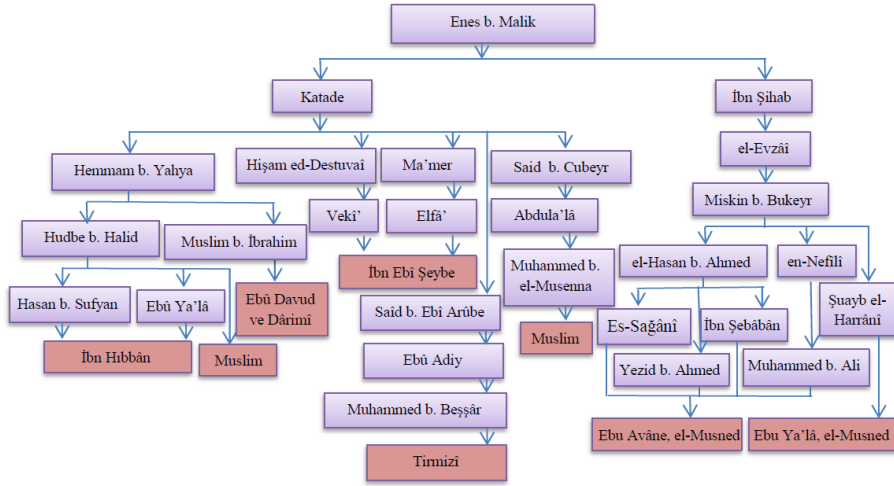
ayakta bir şey içmesin, kim unutarak içerse istifra etsin.” (Muslim. (t.y.). III/1601.) Ebû Ziyâd et-Tahhân versiyonuna göre Hz. Peygamber ayakta su içmekte olan bir adam görür ve ona; “*Hemen istifra et!*” buyurur. Adam nedenini sorduğunda ona; “*Seninle birlikte bir kedinin de ondan içmesi hoşuna gider mi?*” diye sorar. Adam “*Hayır*” deyince de: “*Seninle birlikte ondan daha şerlisi; şeytan içmiştir.*” buyurur. (İbn Hanbel. (1999). XIII/381; Dârimî. (1407). II/162.) İbn Hanbel’in *el-Musned* ve İbn Hıbbân’ın *es-Sahîh* isimli eserlerinde yer verdikleri, tâbiî ravisi meçhul olan rivayette ayakta su içmenin karına zarar verdiği bilgisi eklenmiştir. Rivayette Hz. Peygamber’in; “*Ayakta su içen karnında neler olduğunu bilseydi mutlaka istifra ederdi.*” (Abdurrazzâk. (1403)X/427; İbn Hanbel. (1999). XIII/216; İbn Hıbbân. (1993). XII/142.) buyurduğu nakledilmiştir. Rivayetteki meçhul ravinin, oldukça geç bir dönemde tasnif edilen bir eserde; Beyhakî (ö. 458/1065)’nin *es-Sunenu’l-Kubrâ*sındaki bir versiyonunda Ubeydullah b. Abdullah ismiyle tamamlandığını görmekteyiz. (Beyhakî. (1994). VII/282.)

Ebû Hureyre’den ayakta su içmeye yönelik bu yasaklama ve bu yüzden karında oluşabilecek hastalığa uyarı mahiyetindeki yukarıdaki rivayetler haricinde Hz. Peygamber ve ashabını ayakta su içtiklerine dair rivayetler de nakledilmiştir. Muslim b. Bedîl’in Ebû Hureyre’den naklettiği bir habere göre Muslim kendisine ayakta su içmenin hükmü ile ilgili olarak sorduğu soruya verdiği cevapta; Kureys’ten bir grubun, Hz. Peygamberin yanında olduğu sırada onlara bir kaptı süt ikram edilmiştir. Bu sırada Hz. Peygamber, devesinin sırtında diğerleri ise yerde, ayakta durmaktadır. Sütten önce Hz. Peygamber içer sonra sahabeye ikram ederler. Ayakta duran sahabilerden, sütü içen her biri kabı sağ tarafındakine iletir. Nihayet herkes bu sütten içer. (İbn Hanbel. (1999). XII/499.) Yine, İbn Ebî Şeybe’nin naklettiği bir başka rivayette Ebu’l-Muârik isimli bir tâbiî, Ebû Hureyre’ye ayakta su içmenin hükmünü sormuş, o da: “*Bir sakıncası yok.*” şeklinde cevap vermiştir. (İbn Ebî Şeybe. (1409). VIII/15.)

3.Yasaklama İçeren Rivayetlerin Sıhhati

Ayakta su içmekle ilgili rivayetlerin metin incelememizde görüldüğü üzere Hz. Peygamber’in ve sahabenin ekseriyeti ayakta bir şey içmenin sıradan bir davranış olduğunu, bir başka ifadeyle suyu ayakta, oturarak ya da deve sırtında içmek arasında bir fark olmadığını ifade etmekte; sahabenin gündeminde, bu konuda bir sünnet oluşturmak bulunmamaktadır. Öte yandan yasaklamayla ilgili rivayetlerden Ebû Hureyre rivayeti hariç diğer üç rivayetin Katâde ile ilgisinin bulunması ve Ebû Hureyre’nin bazı rivayetlerinin diğer sahabiler tarafından eleştirilmiş olması bu rivayetlerin, öncelikle nakil açısından sıhhatlerini araştırmamızı zorunlu kılmıştır.

3.1.Enes b. Mâlik'ten gelen rivayet

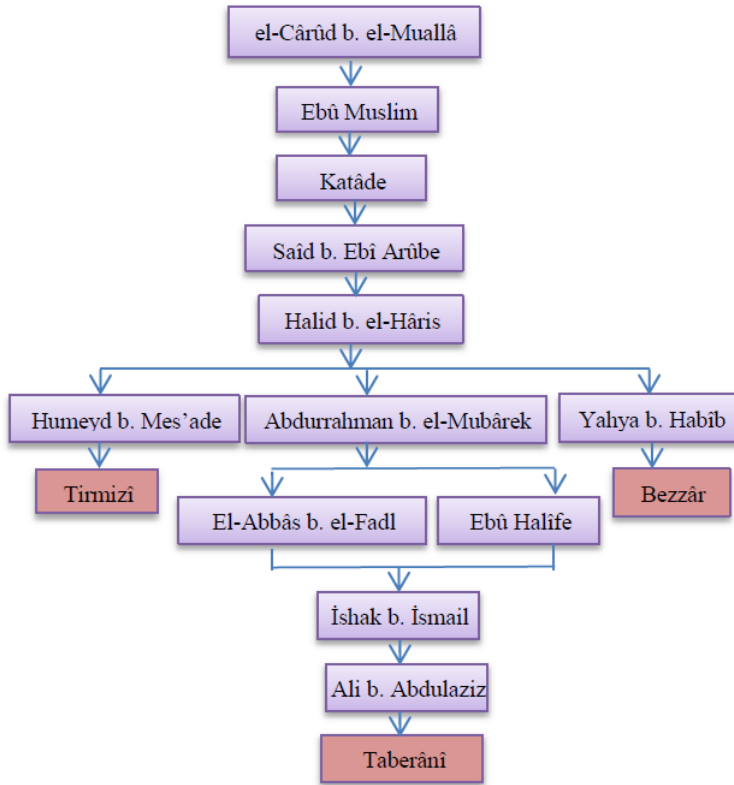
Şema 1

Yukarıdaki şemada görüldüğü üzere Enes b. Mâlik rivayetinin tâbiîn düzeyinde iki ravisi bulunmaktadır. Bunlardan Katâde b. Diâme es-Sedûsi (ö.117/735)'nin naklettiği rivayetlerde Hz. Peygamber'in ayakta su içmeyi yasakladığı ifade edilmektedir. Katâde, her ne kadar Ebû Hâtim (ö.277/890), Ebû Zur'a (ö.264/877), İbn Maîn (İbn Ebî Hâtim. (1952). VII/134.) ve İbn Sa'd ((t.y.). VII/229.) gibi ünlü münekkitlerce güvenilir bulunmuşsa da, İbn Maîn, onun hadis işitmediği bazı ravilerden nakillerde bulunduğunu söylemiştir. (Kayserânî (1415). I/122.) Ebû Amr b. el-Alâ', sika-zayıf ayırımı yapmadan herkesten hadis aldığı için onun hadislerini değersiz bulmuş, eş-Şa'bi de onu "*hâtibu ley'*"(gece oduncusu/karanlıkta ne topladığını bilmeyen) olmakla suçlamıştır. (İbn Hacer. (1984). VIII/317.) Yine, Tâvûs'a, onun fakih olduğundan söz edilince: "*İblis ondan fakihdir.*" diye cevap vermiştir. (İclî. (1985). II/215.) İbn Hibbân onun tedlîs yaptığına da dikkat çekmiştir. (İbn Hibbân. (1975). V/322.) el-Alâî (ö.761/1359) de onun tedlîs yapmakla meşhur olduğuna işaret etmiş, Enes b. Mâlik haricinde hiçbir sahabeden hadis işitmediği gibi, bazı sahabilerden ve isimlerini saydığı pek çok tâbiînden de hadis işitmemiş, ancak işitmiş gibi nakletmiş olduğuna işaret etmiştir. (Alâî. (1986) I/254-255)

Sonuç olarak, Enes b. Mâlik'e isnâd edilen ve yasaklama içeren rivayetlerin kaynaklandığı ravi olan Katâde, bazı münekkitlerin sika görmesine rağmen yeterince güvenilir olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Zira güvenilir olan ya da olmayan ravilerden hadis alabilen, hadis aldığı asıl raviyi gizlemek anlamına gelen önemli bir cerh nedeni olan hadis nakil hatasını işleyebilen bir

ravinin rivayetinin kabul edilebilmesi için daha hassas davranılması gerektiği muhakkaktır. Bu rivayette de Enes b. Mâlik'ten, pek çok önde sahabenin naklettiği şekildeki bir rivayeti bulunduğu halde, sayılan zayıflıklara sahip bir ravinin rivayetini almak uygun bir davranış olmayacaktır. Zira İbn Şihâb ez-Zuhrî tarikiyle gelen Enes rivayetinde, diğerlerinin aksine bir yasaklamadan bahsetmemekte, Hz. Peygamberin ayakta su içtiği ifade edilmektedir. Ayrıca, yine İbn Şihâb ez-Zuhrî'den gelen bir başka rivayette Enes b. Mâlik'in ayakta su içtiği ifade edilmektedir. (Ebû Avâne. (1998). V/157.) Dolayısıyla bu rivayetler, diğerlerine tercih edilebilir durumdadır.

3.2.el-Cârüd b. el-Muallâ'dan Gelen Rivayet

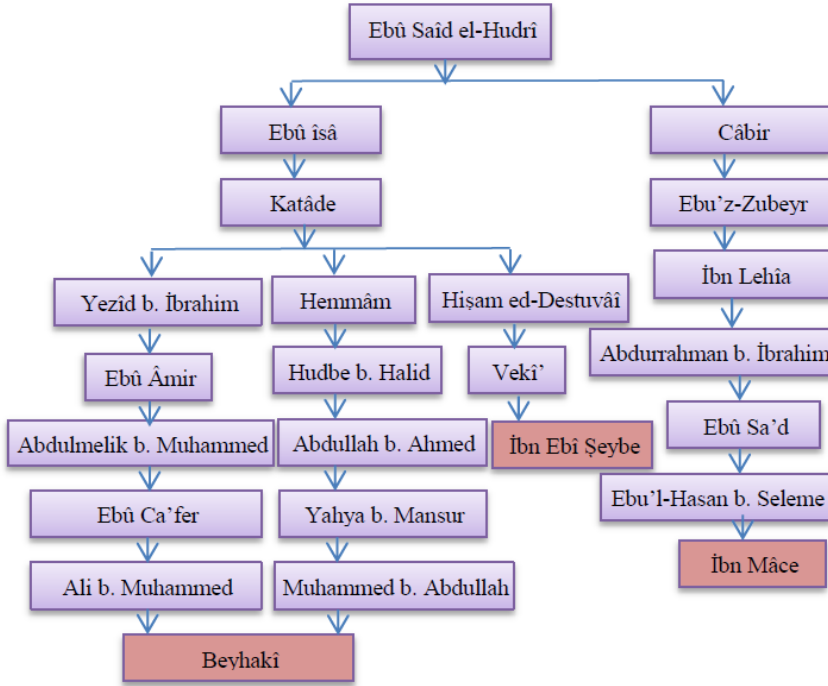

Şema 2

Şema 2'de görüldüğü üzere el-Cârüd b. el-Muallâ'dan gelen rivayet, bu sahabe'den sonra dört kuşak boyunca sadece birer ravi tarafından nakledilmiştir. Rivayet tekniği açısından ferd-garîb bir rivayettir. Raviler arasında bulunan Katâde, kilit bir noktada yer almaktadır. Zira o, kendisi güvenilir olmadığı gibi, şemada hadisi kendisinden aldığı görülen Ebû Muslim, hadis rivayeti açısından güvenilir olup olmadığı bilinmeyen bir ravidir. Zira İbn Hibbân onun adını *es-Sikât*'ta zikretmiş

olsa da, hadis aldığı ve naklettiği birer ravi isminden başka bir bilgiye yer vermemiştir. (İbn Hibbân. (1975). V/581.) Diğer kaynaklarda da onun güvenilirliği hakkında bir bilgi bulamadık. Bedruddîn el-Aynî de bu durumu ifade etmekte, onun meçhul bir ravi olduğunu vurgulamaktadır. (Aynî. (t.y.). V/355)

3.3.Ebû Saîd el-Hudrî'den Gelen Rivayet

Şema 3

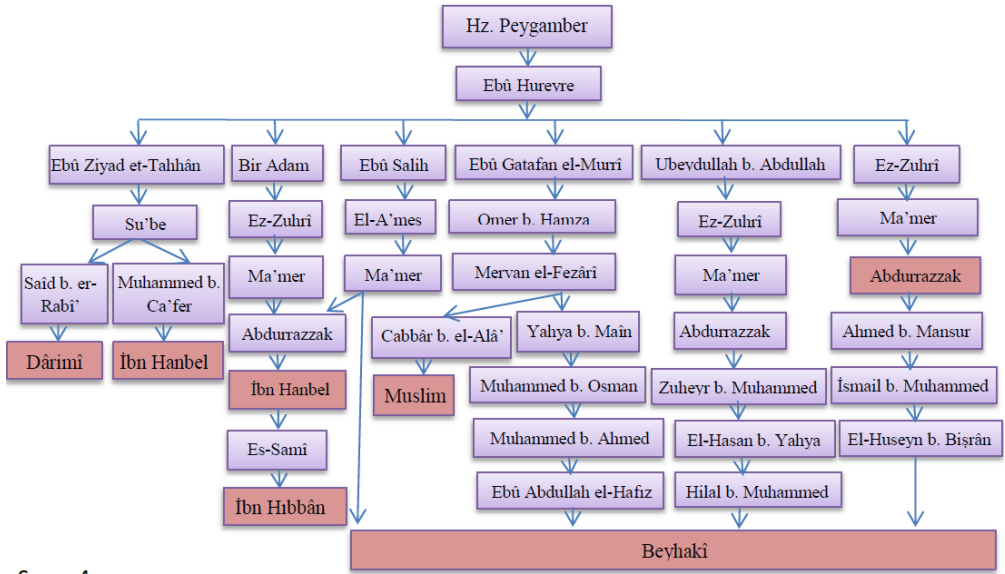
Ebû Saîd el-Hudrî hadislerine ait, yukarıdaki rivayet şemasında görüldüğü üzere hadisi bu sahâbîden nakleden iki tâbîi bulunmaktadır. Bunlardan birincisinin ravisinin Ebû İsa el-Esvârî, diğerinin ikinci ravisinin de yine bir sahâbî olan Câbir b. Abdullah olduğu görülmektedir. Bu iki rivayetten ilkinin problemlili ravisini önceki iki rivayette olduğu gibi Katâde'dir.

İkinci tarik da ravi Abdullah b. Lehîa yüzünden problemlili görünmektedir. Pek çok münekkit onun zayıf ve güvenilmez bir ravi olduğuna vurgu yapmışlar; rivayetlerinin hüccet olamayacağını beyan etmişlerdir. Ayrıca Yahya b. Maîn, İbn Lehîa'nın Ebu'z-Zubeyr kanalıyla Câbir (b. Abdullah)'tan yaptığı nakillerin zayıf olduğunu söylemiştir. (İbn Ebî Hâtim. (1952). V/146-147; Nesâî. (1369). s. 64; Cûzecânî. (1405). S. 155; Zehebî. (1413). VIII/20.) Yahya b. Saîd el-Kattân'a göre hadislerinin hiçbir değeri yoktur. (Buhârî. (1396) s. 66; (t.y.). V/182.) Onun, telkin

kabul eden ve başkalarına ait hadisleri kendi hadisleri imiş gibi nakleden bir ravi olduğunu söyleyen münekkitler bulunmaktadır. (İbn Ebî Hâtim. (1952). V/146-147; Zehebî. (1413). VIII/15, 16.)

Sonuç olarak, bu iki ravinin rivayetlerine güvenerek Ebû Saîd el-Hudrî'nin bu sözleri söylediğini kabul etmemiz mümkün görünmemektedir.

3.4.Ebû Hureyre'den Gelen Rivayetler

Şema 4

Ebû Hureyre'den nakledilen rivayetlere ait şemaya baktığımızda bazı problemlerin varlığını görebilmekteyiz. Meselâ İbn Hıbbân'ın *es-Sahihî*'inde yer verdiği rivayetin iki tarığın ilkinin Ebû Hureyre'den sonraki ravisinin kim olduğu bilinmemekte, “bir adam” şeklinde geçiştirilmektedir. Hadis cerh-ta'dil ilminde böyle bir ravinin adalet veya zabt durumu bilinmediğinden naklettiği hadisler güvenilir bulunmamaktadır. Ancak bu rivayet, hadisın ravilerinden Ma'mer b. Râşid tarafından, bir başka kanaldan el-A'meş-Ebû Sâlih tarikıyla Ebû Hureyre'ye ulaştırılarak problemin giderilmeye çalışıldığı görülmektedir. Öte yandan hadisın, Beyhaki'nin *es-Sunenu'l-Kubrâ*'sında bulunan bir versiyonunda ez-Zuhrî'nin hadis aldığı ravinin Ubeydullah b. Abdullah olduğu görünmektedir. Bu durumda iki ihtimal bulunmaktadır; ya İbn Hanbel “bir adam” şeklinde verdiği ravinin adını unutmuş, Zübeyr b. Muhammed tasrih etmiş, ya da ravinin adını ez-Zuhrî unutmuştur. Zübeyr b. Muhammed veya ondan sonra gelen raviler Ubeydullah ismini uydurmuştur.

ez-Zuhrî'nin, hadisi Ebû Hureyre'den alanlar arasında görüldüğü tarikta bir ravinin düştüğü görülmektedir. Dolayısıyla rivayetin bu tariki munkatı'dır ve zayıftır. Yine, şemada görüldüğü üzere rivayetin dört tariki Ma'mer-Abdurrazzâk kanalıyla nakledilmiş görünmektedir. Bu dört tarika ait metinlerin aynı olması, rivayetin metninde yer alan; "*Ayakta bir şey içen kimse karnında ne olup bittiğini bilseydi, istifâ ederdi.*" ifadesinin ez-Zuhrî, Ma'mer ya da Abdurrazzâk'a ait olabileceğini gündeme getirmektedir.

Rivayetin Muslim'in *es-Sahîh*'inde de yer alan Ebû Gatafân el-Murrî tarikında da bir problem bulunmaktadır. Bu râvi her ne kadar bazı münekkitler tarafından tevsik edilmiş olsa da (İbn Hacer. (1984). XII/178, 179.) kimi münekkitler onun mechûl bir ravi olduğunu beyan etmişlerdir. (Mizzî. (1980). XXXIV/177; Zehebî. (1995).IV/561.) İbnu'l-Esîr ise onun hadis naklinde zayıf olduğunu belirtmiştir. (İbnu'l-Esîr. (1970). IV/418.) Bir sonraki ravi Omer b. Hamza da zayıf bir ravidir. İbn Maîn, onun zayıf olduğunu; İbn Hanbel, hadislerinin münker olduğunu söylemiş; en-Nesâî de onu; "leyse bi'l-kavî/kuvvetli değil." (İbn Ebî Hâtim. (1952). VI/104; Nesâî. (1369). s.223; İbnu'l-Cevzi. (1406). II/207.) sözleriyle değerlendirmiştir.

İbn Hanbel ve Dârimî'nin, hadisini aldıkları Ebû Ziyâd et-Tahhân hakkında Hasan b. Alib. Ebî Talib'in mevlası, Kûfeli bir ravi olduğundan başka bilgi bulunmamaktadır. Ebû Ziyâd, İbn Maîn tarafından sika görülürken (İbn Ebî Hâtim. (1952). IX/373.), İbn Hacer, *Lisânu'l-Mizân* isimli eserinde onun tanınmış bir râvi olmadığını; Şu'be'den naklettiği iki hadisin de en-Nesâî'nin, *Garâibu Şu'be/Şu'be'in Garîb Rivayetleri* isimli eserinde yer aldığını belirtmektedir. (İbn Hacer. (1986).VII/49)

Özetle, Ebû Hureyre'ye nisbet edilen üç farklı metin versiyonu bulunmaktadır;

a) "*Biriniz, sakın ayakta bir şey içmesin, kim unutarak içerse istifra etsin.*"

b) "*Hız. Peygamber ayakta su içmekte olan bir adam görür ve ona; "Hemen istifra et!" buyurur. Adam nedenini sorduğunda ona; "Seninle birlikte bir kedinin de ondan içmesi hoşuna gider mi?" diye sorar. Adam "Hayır" deyince de: "Seninle birlikte, ondan daha şerlisi; şeytan içmiştir." buyurur.*"

c) "*Ayakta su içen karnında neler olduğunu bilseydi, mutlaka istifâ ederdi.*" Bu üç farklı versiyonun nakline vesile olan tariklerin her birinde sorunlar bulunduğunu, bunlardan biri Muslim'in *es-Sahîh*'inde yer alsa da aslında hiçbirinin sahih derecesine ulaşamamış olduğunu görmüş bulunmaktayız. Buna rağmen bu rivayetlerden, en azından "*Biriniz, sakın ayakta bir şey içmesin, kim unutarak içerse istifra etsin.*" şeklindeki versiyonun Hz. Peygamber'e olmasa da Ebû Hureyre'ye

nisbetinin doğru olabileceğini düşünüyoruz. Zira muksirûnun en başında gelen, sahabe döneminin ünlü hadis ravisi olan Ebû Hureyre, çelişkili rivayetler nakledebilmiştir. Onun, gerek Hz. Aişe, Hz. Omer ve İbn Abbâs gibi sahâbiler tarafından, gerekse Buhârî, İbn Maîn gibi hadis münekkitleri tarafından hatalı hadisler nakletmesinden dolayı eleştirildiği olmuştur.

Bu rivayette de benzeri bir durum bulunmaktadır. Ondan, bir taraftan yukarıda olduğu gibi Hz. Peygamber'in ayakta bir şey içmeyi yasakladığını nakledilirken, diğer taraftan yukarıda, Ebû Hureyre'den gelen rivayet metinlerini ele aldığımız yerde nakledildiği üzere kendisinin ve ashâbının ayakta bir şey içmiş oldukları, dolayısıyla bunda hiçbir sakınca olmadığı rivayet edilebilmektedir. Yine, yukarıda zikredildiği üzere, Ebu'l-Muârik'in kendisine sorduğu bir soru üzerine ayakta bir şey içmede bir sakınca bulunmadığını söyleyebilmektedir.

Öte yandan Hz. Ali'nin, Kûfe'deki ayakta su içme tepkisi, Ebû Hureyre yasaklamaya dair rivayetinin kendisine haber verilmesi üzerine gerçekleştirmiştir. (Beyhakî. (1994). VII/282; Tahâvî. (1994). V/346.) Onun bu rivayet gerçekte Hz. Peygamber'e ulaşmayı kendisine ait sözlerden oluştuğunu ifade eden bir başka görüş de İbn Abbâs'a aittir. Câbir b. Zeyd'in naklettiğine göre İbn Abbâs, kendisinin naklettiği "*Rasûlullah zemzemi ayakta içti.*" rivayeti ile; "*Rasûlullah'ın ayakta bir şey içmeyi yasakladığına dair rivayet.*" arasındaki çelişki sorulduğunda yasaklama rivayetinin doğru olmadığını, şu sözleriyle açıklama gereği duymuştur: "*Bu konuda müracaat kaynağı Kur'an'ın "Külû ve şrabû..." âyetidir. "Bu âyet, Rasûlullah'ın özel olarak yasakladığı yer hariç, her ne durumda olursa olsun yeme ve içmeyi mübah kılmaktadır.*" (Rabî b. Habîb. (1415). s. 151.)

Ayakta su içmeyi yasaklayan merfû' rivayetin sözleri aslında Ebû Hureyre'ye ait olduğu halde ref edilerek Hz. Peygamber'e mâl edilmiş olmalıdır. İbn Hacer de, merfû görünen bu rivayetin, aslında mevkûf bir rivayet olduğunu söyleyen âlimlerin bulunduğunu beyan eder. (İbn Hacer. (1379). X/83.)

Sonuç olarak, ayakta su içmeyi yasaklayan rivayetler, cârî kültürde var olan ayakta su içmenin karında bir hastalığa yol açacağı şeklindeki yanlış bir algının hadis haline sokulmuş şekli olmalıdır. Zira hadis kaynaklarımızda yer alan ve eser tabir edilen bazı rivayetler, bunun cârî kültürün bir ürünü olabileceği yönünde bilgiler de sunmaktadır. Meselâ el-Hasan el-Basrî'nin ayakta bir şey içmeyi kerih gördüğü nakledilmektedir. İbrahim en-Nahaî (ö. 96/715) de bu davranışı kerih görenlerdendir. Nahaî, bir taraftan fikhî olarak ayakta su içmenin sakıncalı olmadığını belirtirken (İbn Ebî Şeybe. (1409). VIII/16.), diğer taraftan "*Karında bir hastalığa yol açabileceği endişesiyle ayakta içmeyi hoş bulmuyorum.*" demektedir. (İbn Ebî Şeybe. (1409). VIII/19.) O, bu kerih görmenin ve endişenin

kaynağı olarak hiçbir şekilde Hz. Peygamber'e ait bir uyarıdan bahsetmemiştir. Yine, konunun başlarında ayakta su içmekte bir beis görmediğini, ya da bu davranışı kerih gördüğünü ifade eden bazı sahabe ve tâbiîn isimlerini sıralamıştık. Onları bu konuda görüş belirtmeye iten sebebin, ilgili hadis rivayetleri değil, mevcut câri kültürdeki yanlış bilgiler olmalıdır. Hadis musannıflarının çoğu da mevcut câri kültürün algılarından kendilerini yeterince uzaklaştıramadıklarından olsa gerek, bu tür rivayetleri eserlerine alabilmişlerdir. Ancak İmam Mâlik ve Buhârî gibi bazı hadis musannıfları, ya ilgili rivayetlerin ravilerini yeterince güvenilir bulmadıklarından –ki İbn Battâl Buhârî'nin bu hadisleri sahih bulmadığından onlara *es-Sahih*'inde yer vermediği görüşündedir (İbn Battâl. (2003). VI/72.)-, ya da câri kültürün bu yanlış algısına kapıldıklarından söz konusu rivayetlere eserlerinde yer vermemişlerdir.

4.Hadis Yorumcularının Konuya Yaklaşımı

Mevcut hadis koleksiyonlarında bulunan pek çok hadisi, klasik hadis usulünün cerh ta'dil yöntemlerini bile yeterince uygulamayan bazı hadis şârihleri, söz konusu yasaklama içeren rivayetleri kendi usul ve üslupları çerçevesinde değerlendirmeye tabi tutmuşlardır. Bazıları da daha hassas davranarak ilgili hadisleri eleştirmişlerdir. Aşağıda bunlara bazı örnekler vererek değerlendirmeye çalışacağız.

Hadis şârihleri, yasak içeren hadislerin sıhhatini kabul etmeleri ya da etmemeleri onların ilgili hadisler hakkındaki yorumlarını oldukça etkilemiştir. Bu açıdan bakıldığında şârihler iki guruba ayrılmaktadır:

- a)Yasak içeren hadislerin sahihliği üzerinde şüpheler bulunduğunu düşünen âlimler.
- b)Yasak içeren hadisleri sahih kabul ederek onları yorumlamaya çalışan âlimler.

Birinci guruptaki âlimlerden Kâdî İyâz (ö.544/1149)'a göre yasaklamayla ilgili hadisler zayıftır. Aslında, unutarak ayakta bir şey içen birinin istifrâya çalışmasının gereksizliği konusunda âlimler arasında ihtilaf bulunmaması bunun bir göstergesi sayılmalıdır. (Nevevî. (1392). XIII/195.) İbn Hacer'in naklettiğine göre Kâdî İyâz, ilgili hadislerin sıhhatine yönelik itirazlarını şöyle sıralamıştır: “*Mâlik ve Buhârî yasak hadislerini tahrir etmemiş, Muslim'in ise Katade kanalıyla Enes, Ebû İsâ kanalıyla da Ebû Saîd hadisini tahrir etmiştir. Oysa Ebû İsâ hadisi mu'an'andır. Kendisi de hadis rivayetiyle meşhur biri değildir. Şu'be, Katade'nin, işittiğini tasrih etmediği hadislerinden kaçınmıştır. Onun rivayet ettiği hadis de muztaribdir. Zira, diğer hadislerle ve imamların görüşlerine aykırıdır. Ebu Hureyre hadisinin de senedinde bulunan Omer b. Hamza'nın, muhalefet bulunan bu hadisine hüküm yüklenemez. Sahih olan, Ebû Hureyre rivayetinin mevkûf sayılmasıdır.*” (İbn Hacer. (1379). X/83.) İbn Hanbel'in talebelerinden Ebû Bekr el-Esrem (ö.

261/874), Ebû Hureyre'den nakledilen; kendisine sorulduğunda ayakta bir şey içmenin bir sakıncasının bulunmadığını söylediği rivayetin, yasaklama içeren rivayetlerin sabit olmadığına bir delili kabul edilmesi gerektiği görüşündedir. O da, âlimlerin unutarak ayakta bir şey içenin istifâ etmesi gerekmeyeceği konusundaki ittifakını, bu hadislerin kabul görmediğinin bir işareti olarak görür. (İbn Hacer. (1379). X/84.)

Nevevî, Kâdi İyâz'ın itirazlarına karşı sadece, ona iltifat edilmemesi gerektiğini, zira âlimlerin istifâyı gerekli görmemelerinin, onun müstehap sayılmasına engel teşkil etmediğini söyleyerek, onun itirazlarını değersizleştirmeye çalışmaktadır. O, bu sözlerinden önce ilgili hadisleri eleştirenlere karşı oldukça sert bir karşı çıkışı sergilemiş bulunmaktadır. Nevevî, yasaklama içeren hadislerle içermeyenler arasında müşkillik bulunduğunu iddia edenleri batıl sözler söylemekle; onların zayıf olduklarını söyleyenleri de haddi aşmakla suçlamış, sonuçta, bu hadislerde ne bir işkâl/çelişki ne de zayıflık bulunmadığını, tamamının sahih olduğunu iddia etmiştir. (Nevevî. (1392). XIII/195, 196.) İbn Hacer, Nevevî'nin Kadı İyâz'ın itirazına cevap vermekten imtina ettiğini söyledikten sonra, hadislerin sıhhatine yönelik itirazları cevaplamaya başlar. Ona göre Katâde, hadisi Enes'ten işittiğini tasrih etmiştir; Ona sorduğu, "Ya yemek?" sorusu bunun delilidir. Ebû İsa'nın, Katâde'den başkası kendisinden rivayette bulunmadığı için meşhur olmadığı sözü geçersizdir, zira Taberî ve İbn Hıbbân onu tevsik etmiştir. İztırab iddiasına gelince; bu merduttur Çünkü Katâde hadisinin iki senedi vardır ve o hafızdır. Omer b. Hamza'nın zayıflığına gelince; evet, onun tevsiki konusu ihtilaflıdır. Ancak Muslim onu mutabaat için almıştır, el-A'meş, Ebû Sâlih kanalıyla Ebû Hureyre'den naklederek ona mutabaat etmiştir. Sonuç olarak, hadis tüm tarihleriyle sahihtir. (İbn Hacer. (1379). X/83.)

İbn Abdilberr açıkça söylememekle beraber, nehy ve ibaha ifade eden rivayetleri sıraladıktan sonra şu yorumu yapar: "*Nehiy itiraza mahal kalmayacak şekilde ispat edilene dek asıl olan ibâhadır. Bu ikisi muarız olduğunda (nehiy hükümü) düşer ve asıl olan ibâha sabit kalır.*" (İbn Abdilberr. (2000). VIII/356.)

İlgili hadislerin sahih olduğunu kabul edenler ise ayakta bir şey içmeyi yasaklayan hadisler ile gerek Hz. Peygamber'in, gerekse sahabe, tâbiîn ve diğer bazı alimlerin uygulamaları arasındaki çelişkiye çözüm bulabilmek için oldukça çok kafa yormuşlardır. Öyle ki, durumu izah etmek amacıyla birbirinden farklı pek çok görüş ortaya atılmıştır. Bu görüşleri şöyle sıralayabiliriz:

a)Söz konusu yasaklama tahrîm ifade etmektedir. İbn Hacer, zâhiri İbn Hazm, Tusî ve Kurtubî'nin bu görüşte olduklarını söyler. (İbn Hacer. (1379). X/83-84.)

b) Rivayetlerdeki yasaklama ayakta bir şey içmenin tenzihen mekruh olduğunu beyan içindir. Muslim şârihi en-Nevevî'ye göre rivayetlerdeki yasaklama, bu davranışın tenzihen mekruh olduğunu gösterir. Hz. Peygamber beyan ile yükümlüdür. O, sözleriyle bu davranışın mekruh olduğunu ifade etmiş ve o davranışı kendisi yaparak, onun caiz olduğunu beyan etmiştir. Dolayısıyla beyan amaçlı bu davranışı yapması, kendisine mekruh olmaz. Ayrıca ona göre unutarak ya da kasten ayakta bir şey içen kimsenin istifraya zorlanması, bu davranışı terk etmeyi sevdirmek amaçlıdır ve sünnettir. Bu davranışı terk etmeyi sevdirmenin bir spekülasyon olduğunu iddia edenlere karşı da oldukça sert bir cevap verir. “*Öyleyse. “der Nevevî “Bu davranışı terk etmeyi sevdirme konusundaki icma ne olacak! Bu sarih ve sahih sünnet nasıl terk edilir!”* (Nevevî. (1392). XIII/195.) İbn Hacer'in nakline göre Hattâbî ve İbn Battâl da bu rivayetlerin tenzihen mekruha işaret ettiği görüşündedirler. İbn Hacer de bu görüşü tercih eder ve bunun daha doğru, itiraz edilemeyecek bir yorum olduğunu söyler. (İbn Hacer. (1379). X/84.)

c) Yasaklama içeren rivayetler nesh edilmiştir. Geç dönem hadis musanniflerinden Beyhakî (ö. 458/1065) yasaklama içeren rivayetleri naklettikten sonra; “Bu zikrettiğimiz haberlerdeki nehiy, tenzihî de olsa, tahrimî de olsa daha sonra nesh edilmiş olmalıdır.” (Beyhakî. (1994). VII/282.) der. Yani ona göre sahabenin ve tâbiînin çoğunluğunun bu nehiy ifadelerine rağmen ayakta bir şey içmeyi sakıncalı bulmamaları nesihten dolayıdır. Nevevî, Hz. Peygamber'e izafe edilen yasaklama ve serbest bırakmayı ihtiva eden rivayetlerdeki müşkilliği gidermek için zayıflık ya da nesh tartışmalarına giren âlimlere oldukça sert çıkar ve bu hadisler arasında tearuz/çelişki bulunmadığını izah etmeye çalışır. (Nevevî. (1392). XIII/195.) İbn Hacer'e göre, el-Esrem ve İbn Şahin gibi âlimler yasaklama içeren rivayetlerin nesh edildiği görüşündedir. Onlara göre râşid halifeler, sahabe ve tâbiînin ekseriyeti ve alimlerin çoğu ayakta içmenin cevazını kabul etmişlerdir. Yasaklama sonra olsaydı onlar bunu yapmazlardı. (İbn Hacer. (1379). X/84.) Zurkânî de bu hadislerde herhangi bir neshin söz konusu olmadığını şu sözleriyle dile getirir: “*Hz. Peygamber'in Veda haccında zemzemi ayakta içtiği için nesih edildiğini söyleyenler var. İbn Hazm, ayakta bir şey içmenin yasak olduğunu söylüyor, ancak cumhur, bir yasaklamanın olmadığını ancak tenzihen mekruh olabileceğini söylüyorlar.*” (Zurkânî. (2003). IV/464.) İbn Hacer, bu hadislerde kesinlikle nesih olmadığı görüşündedir. Ona göre Hz. Peygamber'in ayakta içtiği haberinin muahhar olduğu tarihen sabit olsa bile, o, ümmetine bir durumu öğretmek için bazen aynı fiili defalarca tekrar ederdi. (İbn Hacer. (1379). X/84.)

d) Bazıları ilgili rivayetlerdeki “kâim” kelimesinin farklı bir anlamını rivayete uygulayarak her iki görüşü cem etmeye yönelmişlerdir. Meselâ Ebu'l-Ferac es-

Sekafi ilgili hadislerdeki “kıyam/ayakta olmak” kelimesinin yürümek şeklinde anlaşılması gerektiğini düşünmektedir. Buna göre yasak ayakta içmeye değil, yürürken içmeye yönelmiş olmaktadır. (İbn Hacer. (1379). X/84.)

e)Rasûlullah’ın istifrâ etmesini istediği kişi, suyu besmele çekmeden içmiş olmalıdır. Meselâ Tahâvî bu görüşü bir ihtimal olarak ileri sürenlerdendir. (İbn Hacer. (1379). X/84.)

f)Bazı yorumcular, Ebû Hureyre’ye isnâd edilen hadisin bazı versiyonlarında bulunan; “*Ayakta bir şey içen karnında ne olduğunu bilseydi mutlaka istifrâ ederdi.*” ifadelerini ön plana çıkarmışlardır. Tahâvî (ö. 321/933), ayakta su içme ile ilgili yasaklayıcı ve mübah gören rivayetleri naklettikten sonra buradaki yasaklamayı yorumlama sadedinde, Âmir b. Şerâhîl eş-Şa’bî’nin (ö. 103/721), “*Ben, ayakta bir şey içmeyi sevmem. Çünkü o bir hastalıktır.*” (Tahâvî. (1979). IV/274.) sözünü öne çıkarmıştır. O, hadislerdeki yasaklamanın, Hz. Peygamber’in, ümmetinin ruh ve beden sağlığını koruma amacına matuf olduğu görüşündedir. Hz. Peygamber’in, bir görgü eğitimi kapsamında söylemiş olduğu anlaşılan, “*Dikkat edin! Ben bir yere yaslanarak bir şey yemem.*” hadisi de, ona göre bu görüşün delilidir. (Tahâvî. (1979). IV/274, 275.) İbnü’l-Cevzî de, mezkûr yasaklamanın eğitim için olduğunu zira Rasûlullah’ın ümmetine karşı şefkatli olduğunu söyler. Ona göre yeme ve içmenin sükûnet halinde gerçekleştirilmesi gerekir. Böyle olması bedene daha yararlıdır ve damarlara iyi gelir. Eğer hareket halinde yenilip içilirse mideye ıstırap verir ve mide sarsılır. Bu da içeride fesada neden olur, hazım sıkıntılı hale gelir. Rasûlullah’ın ayakta içmesi ise meşakkat haline hamledilmelidir. (İbnü’l-Cevzî. (1997). I/799.) İbn Hacer, “*Denildi ki...*” ifadesiyle şu sözleri nakleder: “*Buna göre yasağın nedeni sağlığa zararının dokunması korkusudur; zira oturarak içmek, içeceğin boğaza takılıp kalması, ya da ciğerde veya boğazda ağrıya neden olmaması bakımından daha güvenlidir. Ayakta içen bunların hiç birinden emin olamaz.*” (İbn Hacer. (1379). X/84.) Azîmâbâdî de ayakta bir şey içmenin sağlığa zararları olduğu için yasaklandığını düşünenlerdendir. Ona göre ayakta bir şey içmek çeşitli kötülükleri beraberinde getirir; susuzluk tam olarak giderilmemiş olur, su midede istikrar etmez, ciğerler hastalanır; su, süratle aniden mideye iner, bu yüzden midenin hararetini soğutur ve orada karışıklığa neden olur. Su, tedricilik olmaksızın, hızlıca bedeninin alt taraflarına iner. Tüm bunlar için için zarardır. Şayet arada bir ya da zaruret halinde bu yapılırsa ona zarar vermez.(Azîmâbâdî. (1415). X/132)

Görüldüğü üzere bazıları istisna olmak üzere pek çok âlim ilgili hadislerin sahih olduğu yanlış algısına kapılıp, konuyu yorumlamak için oldukça büyük çabalar sarf etmişlerdir. Ancak sonuçta ilgili hadislerin sıhhati konusunda yeterince ikna edici

olamadıklarından fakih alimlerin çoğunu ayakta su içmenin hiçbir sakıncası olmadığı şeklinde hüküm vermelerine mani olamamışlardır.

5.Ayakta Su içmekle İlgili Rivayetlerin Günümüze Yansıması ve Müslüman Toplum Nezdindeki Değeri

Buraya kadar naklettiğimiz bilgilere dayanarak, aslında Hz. Peygamber'in, ayakta bir içeceği içme konusunda herhangi bir yasaklamasının söz konusu olmadığı, bu konudaki yasaklayıcı hadislerin daha sonraları ortaya çıkmış olabileceği söylenebilecektir.

Ayakta su içmekle ilgili rivayetler ve bunlar üzerine şârihlerimizin yaptıkları yorumlar nedeniyle, Müslüman toplumsal muhayyilede yanlış ve hatalı bir inanç olan; ayakta su içmenin Hz. Peygamber tarafından gerçekten yasaklandığı, bunun dince hoş görülmediği, yani mekruh olduğu, bunun yanında suyu oturarak, zemmeh de ayakta içmenin de sünnet olduğu inancı yerleşmiş durumdadır. Diğer taraftan, yine geçmişte bazı yorumcuların dikkat çektiği, suyu ayakta içmenin sağlığa zararlı olduğu düşüncesine dayanan bazı günümüz yorumcuları, Hz. Peygamber'in Kur'an dışı vahiy aldığını, dolayısıyla yasaklama ifade eden rivayetlerin de vahiyle alınmış evrensel bir gerçeğin yansıması olabileceğini düşünerek, ilgili rivayetleri bilimsel olduğunu düşündükleri bilgilerle açıklama yoluna gitmişlerdir. Onlar, bilimsel verilerin, yasaklamamanın hikmetini ortaya çıkardığını kabul etmişler, dolayısıyla bu rivayetlerin gerçekten Hz. Peygamber'e ait olduğu ve onun bir mucizesi olduğu algısını oluşturmaya çalışmışlardır.

Bu bağlamda, 1979 tarihinde bilimsel herhangi bir niteliği olmayan popüler bir dergide Dr. Hamid İspirlioğlu müstear ismiyle kaleme alınan "*Su Ayakta mı İçilmeli?*" başlıklı makalede, yukarıdaki hadise herhangi bir atıfta bulunmadan ayakta su içmenin zararlı olduğu, bilimsel görünümü ifadelerle açıklanmaya çalışılmıştır.

(<http://www.sizinti.com.tr/konular/ayrinti/su-ayakta-mi-icilmeli.html> Erişim. 11.12.2014.)

Ancak bu makalede her ne kadar ilgi kurulmamış olsa da, derginin yayın çizgisi itibarıyla asıl amacın bu hadise işaret etmek olduğu açıktır. Nitekim internette ayakta su içmenin zararları konusu tarandığında onlarca web sayfasında konunun işlendiğini ve kaynak olarak ta bu makaleye işaret edildiğini görürüz. Öte yandan, müstear bir isimle ve kaynağı belirtilmeden yayımlanmasından dolayı bu bilginin güvenilirliğinin teyit edilemediğini belirtmemiz gerekmektedir. Benzer bilgiler, aynı dini görüşe bağlı olduğu anlaşılan; Prof Dr. Osman Sulak tarafından hazırlanan; "*Su İçilmesine Anatomik Bakış*" başlıklı bir sunuda da kullanılmıştır.

Bu yazı ve sunuda nakledilen bazı bilgilerde ayakta su içmekle ilgili bilimsel olduğu söylenen bazı durumlar ve bunun sakıncaları şöyle sıralanmıştır:

a) Midenin küçük eğriliğine uyan kısmında Waldeyerin mide caddesi denen bir oluk bulunur.

b) Sıvı gıdalar bu yolu takip ederek zaten devamlı küçük bir açıklığı olan mide çıkışını geçerek onikiparmak bağırsağına geçer. Ayakta su içilmesi durumunda su, midede yeterince kalamaz ve bu sebeple asitlerle karışamaz, içerisindeki bakteriler ölemez.

c) Eğer insan sıvı gıdayı oturarak içerse bunlar önce midede birikir asitle karışarak mikropları ölür ve sonra 12 parmak bağırsağına geçer. Bu durumda oturarak su içme usulüne uymakla insan kolera da dâhil birçok insan hastalıklarından korunmuş olur.

Buna karşılık, bazı internet web sayfalarında bu bilgilerde kısmen doğruluk payı bulunmakla birlikte, sadece ayakta bir şey içmeyi yasaklayan hadisleri, bir başka ifadeyle Hz. Peygamber'i doğrulama gibi bir amaca yönelik olarak, bilim adına bilimsel olmayan bazı bilgilerin de verildiği ifade edilmektedir. Örneğin, Midede var olduğu ve ayakta içilmesi halinde sıvının bu yolu takip ederek onikiparmak bağırsağına geçtiği iddia edilen "*Waldeyerin Mide Caddesi*" olarak adlandırılan mide bölümünün hayal ürünü olduğu söylenmektedir. Kavramla ilgili şu açıklamalar yapılmıştır. "*Anatomi ve kimi zaman cerrahi bilimlerde "Waldeyer'in Bağı" olarak tanımlanan "fascia of Waldeyer" ya da "Waldeyer's Fascia" bulunmaktadır. Ancak bunun sıvının akışı ile doğrudan bir ilgisi bulunmamaktadır ve midenin dışındaki bir katlanma formasyonu için kullanılan bir isimdir. Kimi Türkçe kaynakta, sindirim borusunun sonu (midenin girişi) ile on iki parmak bağırsağı (duodenum) arasındaki en kısa mesafe olarak tanımlansa da bu yanlıştır. Bu iki nokta arasındaki en kısa mesafeye *curvatura ventriculi minor* adı verilir. Yani kıvrık yapıdaki midenin, içte kalan kısa kenarıdır. Bunun üzerinde sıvıların akışı için özelleşmiş bir oluk bulunmamaktadır. Waldeyer'in adının geçtiği diğer yerlerin ise midenin içi ya da sıvılar ile hiçbir alakası bulunmamaktadır. Örneğin yutağımızda Waldeyer'in Halkası isimli bir yapı bulunur ve görevi, vücudu mikroplara karşı korumaktır. Dolayısıyla midede bulunduğu iddia edilen bu "doğrusal cadde" bir hayal ürünüdür. Duruş pozisyonunuz ile su içmeniz arasında hiçbir ilgi ve ilişki bulunmamaktadır. Yapılan tamamen zorlama bir açıklamadır ve ayakta su içenlerin hastalıklara yakalanma sıklığında fazlalık olduğunu gösteren hiçbir bilimsel araştırma bulunmamaktadır. Dolayısıyla argüman uydurmadır ve tamamen isabetsiz bir spekülasyondur."*

Yine, ayakta içilen suyun doğrudan onikiparmak bağırsağına geçeceği bunun da hastalıklara neden olacağı iddiasına da şöyle itiraz edilmektedir: “*Duruş pozisyonunuz ile su içmeniz arasında hiçbir ilgi ve ilişki bulunmamaktadır. Yapılan, tamamen zorlama bir açıklamadır ve ayakta su içenlerin hastalıklara yakalanma sıklığında fazlalık olduğunu gösteren hiçbir bilimsel araştırma bulunmamaktadır. Dolayısıyla argüman uydurmadır ve tamamen isabetsiz bir spekülasyondur.*”

Suyun oturarak içilmesi halinde mide asitleriyle karışacağı, dolayısıyla mikropların öleceği iddiasına da şu cevap verilmiştir: “*Midenin yapısı, oturma ile ayakta durma arasında neredeyse hiç değişmez. Elbette, kilo miktarına ve organların anlık konumuna bağlı olarak hareketlerimiz çeşitli organların bir miktar basılı veya gergin hale gelmesine neden olabilir; ancak bunun herhangi bir süreci dikkate değer bir miktarda etkilemesi mümkün değildir. Üstelik bu değişim olsa bile, su akışının ve patojenlerin öldürülmesinin bununla bir ilgisi yoktur. Kaldı ki mide şekli, kişiden kişiye oldukça değişir. Bu yüzden bir genelleme yapılması imkansızdır.*”

(<http://www.evrimagaci.org/fotograf/56/3350> Erişim: 16.08.2016.)

Bu itirazların yanı sıra, bir başka web sayfasında Altay Şengür imzası ve “*Sürekli Tartışılan Bir Konu: 7 Madde ile Ayakta Su İçmek Zararlı mıdır? Bilim Bu Konuda Ne Diyor?*” başlığıyla yayımlanan bir başka yazıda üsttekinе benzer itirazlardan sonra ayakta su içmenin sürekli olması halinde bazı zararlarının da olabileceğine dikkat çekilmektedir. Buna göre; “*Sürekli olarak ayakta içilen su, oturularak içilen suya göre mideye daha hızlı ve direk bir giriş yapacağından mukozaya zarar vererek midenin iç dokusunda zamanla bozulmanın oluşmasına ve mide de asit içeren bir ortam olduğundan başta ülser olmak üzere çeşitli mide hastalıklarının meydana gelmesine yol açar.*” (<https://onedio.com/haber/7-madde-ile-ayakta-su-icmek-zararli-midir-bilim-bu-konuda-ne-diyor--532311> Erişim: 11.08.2016.)

Ayakta su içmekle ilgili konular internet ortamında ve sosyal medyada oldukça ilgi uyandırmış görünmektedir. Konu internette tarandığında pek çok bilgi ile karşılaşmamız mümkündür. Öyle ki bu bilgiler dikkate alınarak bazı çocuk televizyonlarında da yayımlanan, bir Müslüman çocuğun nasıl su içmesi gerektiği ile ilgili bir çizgi film bile yaptırılmıştır. (<https://www.youtube.com/watch?v=ziqPyAzTrjY> Erişim 25.08.2016.)

Ancak konunun bilimsel yönüyle ilişkilendirilmiş bilgi olarak İslami çevrede çoğunlukla Dr. Hâmid İspirlioğlu adı ile verilen bilgiler karşımıza çıkmaktadır.

Bunlardan bazılarını örnek olarak sunmak yerinde olacaktır: a)<http://www.uzunhayat.net/hamid-ispirlioglu/index.asp>

b) <http://www.gizemliolaylar.com/?pnum=46&pt=Ayakta+Su+%C4%B0%C3%A7mek>

c) <http://blog.milliyet.com.tr/ayakta-su-icme-konusunun-bilimsel-gercegi/Blog/?BlogNo=356983>

d) <http://www.renklinot.com/kultursanat/din/neden-oturarak-su-icmeliyiz.html>

e) <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?p=3043086>

f) (Özdemir. (2013) s.97)

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Ayakta su içmekle ilgili rivayetlerin tamamı göz önüne alındığında Hz. Peygamber'in vefatından kısa bir süre sonra; sahabenin bir bölümü daha henüz hayatta iken başlayıp, hadislerin tasnif edildiği süre boyunca, diğer pek çok konuya olduğu gibi Hz. Peygamber'in su içme pozisyonları konusuna da normatif yaklaşıldığı; bu pozisyonlardan sünnet oluşturma çabasına girildiği anlaşılmaktadır. Hz. Aişe, Hz. Ali, İbn Omer, İbn Abbâs gibi pek çok sahabenin ifadelerine bakılırsa Hz. Peygamber döneminde su içme pozisyonları, ne Hz. Peygamber'in ne de sahabenin gündeminde olmamıştır. Hz. Peygamber'in vefatından sonra ise; a)Gerek yeni Müslüman olanların, Hz. Peygamber hayatta iken küçük yaşta olan ya da onu görememiş olanların onu tanımak amacıyla sahabeye her konuda onun hayat tarzı ile ilgili sorular sormaları, b)İslam'la yeni tanışan halkın sahip olduğu çeşitli inanç ve davranışlarının, kültürel alışkanlıklarının İslam nazarındaki konumunu öğrenmek istemeleri, c)Fikhî ve itikâdî mezhep tartışmalarına malzeme bulma çabaları, d)Hz. Peygamber'e uymak adına, tüm hayatı hadislerle şekillendirme çabası gibi sebeplerle Hz. Peygamber döneminde hiç gündeme gelmemiş olan bazı konular tartışılmaya başlanmıştır. Bu çabalar esnasında, yerel inanç ve kültürlerden etkilenen, tabiîn döneminde yaşayan bazı hadis ravileri, halk muhayyilesinde bulunan, ayakta su içmenin zararlı olduğuna dair bazı inançları kendi düşünceleri olarak ifade etmeye başlamış, sonrakiler de bunları hadis haline getirerek nakletmişler, sonuç itibarıyla da, bu rivayetler hadis koleksiyonlarındaki yerini almış olmalıdır. Yukarıda, ayakta su içmeyi yasaklayan hadislerin hiçbirinin, klasik hadis cerh-ta'dil kuralları çerçevesinde de yeterli sıhhat şartlarını sağlayamadığını görmüş bulunmaktayız. Bu konudaki tek merfû rivayet olan Ebû Hureyre rivayetinin aslında merfû değil, mevkûf bir rivayet olabileceği, yani Ebû Hureyre'nin kendi düşüncesinin bir ifadesi olabileceğini ifade eden âlimlerin bulunduğunu da burada yeniden hatırlamamızda yarar vardır. Buna ve yukarıda zikrettiğimiz diğer bazı bilgilere dayanarak Hz. Peygamber'in ayakta su içtiğine dair rivayetlerin ortaya çıkış nedeninin de aslında büyük oranda Ebû Hureyre'nin

söz konusu rivayeti olma ihtimali de bulunmaktadır. Zira gerek Hz. Ali'nin gerekse İbn Abbâs'ın ayakta su içeleri ya da Hz. Peygamber'in bunu yaptığına dair bilgi aktarmalarının temelinde Ebû Hureyre'ye ait bu rivayetin bulunduğunu gördük.

Hadis musanniflerinin kâhir ekseriyeti bu eserlerini hadislerle şekillenen bir İslâmî hayat inşa etme düşüncesiyle tasnif etmişlerdir. Bu nedenle onlar hayatın tüm alanlarıyla ilgili Hz. Peygamber'den bir nakil bulmaya çaba göstermişlerdir. Onlar, hadis uydurma faaliyetlerinin de farkındadır ve buna karşı ağırlıklı olarak ravi güvenilirliğini ön plana çıkardıklarından, gerçekte Hz. Peygamber'e ait olmayan bazı sözler ve davranış anlatımları onların eserlerinde hadis olarak yer alabilmiştir. Ayakta su içmeyi yasaklayan rivayetlerin Malik ve Buhârî'nin eserlerinde yer almamasının tek nedeni, ilgili hadis ravilerinin onlar nazarında yeterli güvenilirliğe ulaşamamış olmasıdır. İlgili râvileri yatkın göre Muslim ve benzerleri ise söz konusu rivayetleri Hz. Peygamber'den hayat düsturları olarak sunabilmişlerdir.

Hadis şârihlerinden bazıları, ilgili hadislerin Hz. Peygamber'e ait olamayacağını, söz konusu raviler üzerinden ve ibâha içeren diğer rivayetleri göz önünde bulundurarak ispatlamaya çalışmış; şârihlerin kâhir ekseriyeti ise, ilgili râvilerin güvenilmez olduklarını görmelerine rağmen söz konusu hadislerin Muslim'in *es-Sahih'i* ve diğer muteber addedilen kaynaklarda yer almış olmasına bakarak onların sıhhatli olduğunu düşünerek, yasaklama içeren rivayetleri savunmaya; birbiriyle çelişen ifadeler içeren, ayakta bir şey içmeyi yasaklayan ve serbest bırakan rivayetleri uzlaştırmak için olanca güçleriyle çaba sarf etmişlerdir. Onlardan bazıları ilgili hadislerin zayıflığını ve müşkilliğini ifade edenlere karşı insaf sınırlarını zorlayan yorum ve ifadelerle saldırgan ve hakaretâmiz bir tavır sergilemişlerdir.

Ayakta su içmeyi yasaklayan rivayetler, zayıflıklarına rağmen Müslüman toplumun gündemini fazlaca işgal etmiş, bazıları bundan Hz. Peygamber'e ait çağları aşarak gelen, günümüzde keşfedilen mucize çıkarmaya çalışmışlardır. Başka rivayetlerden de benzer sonuçlar çıkarmaya çalışan bir zihniyetin ürünü olan bu davranış, hatalı bir Peygamber imajının oluşmasına neden olmuşturlar. Diğer taraftan, Buhârî'nin, ayakta su içmenin sıradan bir davranış olduğunu göstermek için alıntılacağı, ancak Muslim'in bir istisna gibi gösterdiği, Hz. Peygamber'in zezemi ayakta içtiğine dair rivayetten, Türkiye'de de halen yaygın olan, zezemi ayakta içmek gibi bir sünnet ihdas edilmiştir.

Sonuç olarak, ayakta su içmeyi yasaklayan rivayetler yanlış algılar sonucu ortaya atılmış, hadis koleksiyonlarına alınmış, yanlış ve hatalı olarak değerlendirilmiş ve nihayet Müslüman toplumu yanlış yönlendirmiş bir rivayet gurubu olarak değerlendiriyoruz.

KAYNAKLAR

- Abdurrazzak. (1403). el-Musannef. (Thk. Habibu'r-Rahman el-A'zamî). Beyrut: el-Mektebetu'l-İslâmî.
- Alâî. (1986). Camiu't-Tahsîl. Beyrut: Âlemu'l-Kutub.
- Aynî. (t.y.). Meğâni'l-Ahyâr fî Şerhi Esâmî Ricâli Meâni'l-Âsâr. (Thk. Muhammed Fâris). b.y.
- Azîmâbâdî. (1415). Avnu'l-Ma'bûd Şerhu Suneni Ebî Dâvud. Beyrut: Dâru'l-Kutubil-İlmiyye.
- Beyhakî. (1994). es-Sunenu'l Kubrâ. (Thk: Muhammed Abdulkâdir Ata). Mekke: Mektebetu Dâru Elbaz.
- Bezzâr. (1405). el-Musned. Medîne: Mektebetu'l-Ulûm ve'l-Hikem.
- Buhârî. (1396). ed-Duafâ'u's-Sağîr. (Thk., Mahmûd İbrahim Zâyed), Haleb: Dâru'l-Va'y.
- Buhârî. (1990). es-Sahîh. (Thk. Mustafa Dîb el-Buğâ). Beyrut: Dâru İbn Kesîr.
- Buhârî. (t.y.). et-Tarihu'l Kebîr. (Thk.: es-Seyyid Hâşim en-Nedvî). Beyrut: Dâru'l Fikr.
- Cûzecânî. (1405). Ahvâlu'r-Ricâl: Beyrut: Muessesetu'r-Risâle,
- Dârimî. (1407). es-Sunen. Beyrut. Dâru'l-Kutubi'l-Arabî.
- Ebû Avâne. (1998). el-Musned. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.
- Ebû Dâvûd. (t.y.). es-Sunen. Beyrut:Dâru'l-Fikr.
- Ebû Ya'la. (1984). el-Musned. Dîmaşk.
- Ebû Yusuf. (t.y.) Kitâbu'l-Âsâr. (Thk. Ebu'l-Vefâ) Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Neysâbûrî. (1990). el-Mustedrek ale's-Sahîhayn. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Iclî. (1985). Ma'rifetu's-Sikât. Medine.
- İbn Abdilberr. (2000). el-İstizkâr. (Thk. Sâlim Muhammed Atâ, Muhammed Ali Muavviz). Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- İbn Battâl. (2003). Şerhu Sahîhi'l-Buhârî. (Thk. Ebû Temîm Yâsir b. İbrahim). Riyad: Mektebetu'r-Ruşd.

- İbn Ebî Hâtim. (1952). Kitâbul-Cerh ve't-Ta'dîl. Beyrut: İhyâu't-Turâs el-Arabî.
- İbn Ebî Şeybe. (1409). el-Musannaf. Riyad: Mektebetu'r-Ruşd.
- İbn Hacer. (1379). Fethu'l-Bâri. (Thk.: M. F. Abdalbâkî-Muhyiddin el-Hatib). Beyrut: Dâru'l-Marife.
- İbn Hacer. (1986). Lisânu'l Mizan. Beyrut: Müessesetu'l-İlmî li'l-Matbuat.
- İbn Hacer. (1984). Tehzîbu't-Tehzîb. Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- İbn Hanbel. (1999). el-Musned, (Thk. Şuayb el-Arnaut). Beyrut: Muessesetu'r-Risâle.
- İbn Hibbân. (1993). es-Sahih. Beyrut: Muessesetu'r-Risâle.
- İbn Hibbân. (1975). Kitâbu's-Sikât. (Thk., es-Seyyid Şerefuddin Ahmed). Beyrut: Dâru'l Fikr.
- İbn Huzeyme. (1970). es-Sahih. (Thk. Mustafa el-A'zamî). Beyrut: el-Mektebetu'l-İslâmî,
- İbn Mâce. (t.y.). es-Sunen. (Thk. M. F. Abdalbaki). Beyrut: Dâru'l-Fikr
- İbn Sa'd. (t.y.). et-Tabakatu'l Kübrâ. Beyrut: Dâru Sâdır.
- İbnu'l-Cevzi. (1406). ed-Duafa ve'l Metrûkîn. (Thk. Abdullah el-Kadî). Beyrut: Dâru'l-Kütubi'l İlmîyye.
- İbnu'l-Cevzi. (1997). Keşfu'l-Muşkil min Hadîsi's-Sahîhayn. (Thk. Ali Huseyn el-Bewâb), Riyad: Dâru'n-Neşr-Dâru'l-Vatan.
- İbnu'l-Esîr. (1970). Câmiu'l-Usûl fî Ehâdîsi'r-Rasûl. (thk. Abdulkadir el-Arnaut). Mektebetu'l-Hulvânî.
- Kayserânî (1415). Tezkiratu'l-Huffâz. Riyad: Dâru's-Samî.
- Mâlik. (t.y.). el-Muvatta'. (Thk.: M. F. Abdalbâkî). Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî.
- Mizzî. (1980). et-Tehzîbu'l-Kemâl. Beyrut: Muessesetu'r-Risâle
- Muslim. (t.y.). es-Sahih. (Thk. M. F. Abdalbaki). Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî.
- Nesâî. (1369). ed-Duafâ' ve'l-Metrûkîn. (Thk., Mahmûd İbrahim Zâyed). Haleb: Dâru'l-Va'y.
- Nesâî. (1991). es-Sunenu'l-Kubrâ. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmîyye
- Nevevî. (1392). Şerhu Sahihi Muslim. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî.

Rabî b. Habîb. (1415). el-Musned. (Thk. Muhammed İdrîs, 'Aşûr b. Yusuf). Beyrut: Mektebetu'l-İstikâme.

Özdemir. (2013) S., Davarcı Y. Son Kale Aile. Korza Yay.

Taberânî. (1415). el-Mu'cemu'l Evsat. Kahire: Daru'l Haremeyn.

Taberânî. (1983). el-Mu'cemu'l-Kebîr. (Thk. Hamdi b. Abdilmecîd). Musul: Mektebetu'l-Ulûm ve'l-Hikem.

Tahâvî. (1979). Şerhu Maâni'l-Âsâr. Beyrut.

Tahâvî. (1994). Şerhu Muşkili'l-Âsâr. Beyrut: Muessesetu'r-Risale.

Tayâlisî. (t.y.). el-Musned. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.

Tirmizî. (t.y.). es-Sunen (el-Câmiu's-Sahîh). (Thk.: A. M. Şakir). Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs el-Arabî

Zehebî. (1995). Mizânu'l İtidal fi Nakdi'r-Rical. Beyrut: Dâru'l Kutubi'l İlmiyye.

Zehebî. (1413). Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ. Beyrut.

Zurkânî. (2003). Şerhu'z-Zürkânî Alâ Muvattâi'l-İmâm Mâlik. (Thk. Taha Abdurraûf Sa'd). Kahire: Mektebetu's-Sekâfetu'd-Diniyye.

<http://blog.milliyet.com.tr/ayakta-su-icme-konusunun-bilimsel-gercegi/Blog/?BlogNo=356983>

<http://www.evrimagaci.org/fotograf/56/3350>

<http://www.gizemliolaylar.com/?pnun=46&çpt=Ayakta+Su+%C4%B0%C3%A7me+k>

<https://onedio.com/haber/7-madde-ile-ayakta-su-icmek-zararli-midir-bilim-bu-konuda-ne-diyor--532311>

<http://www.renklinot.com/kultursanat/din/neden-oturarak-su-icmeliyiz.html>

<http://www.sizinti.com.tr/konular/ayrinti/su-ayakta-mi-icilmeli.html>

<https://www.youtube.com/watch?v=ziqPyAzTrjY>